

Projectbeschrijving (macro)nachtvlinders in de Biesbosch en op het Eiland van Dordrecht

Sander Terlouw, november 2011

Aanleiding

Enkele leden van de Natuur- en Vogelwacht Dordrecht zijn de afgelopen jaren flink aangestoken met het 'nachtvlindervirus'. Slapeloze nachten, naast een verlicht laken staan om te zien welke nachtvlinders er in een gebied voorkomen. Sommige mensen vinden het geweldig! Aangewakkerd door de schoonheid en fascinatie voor deze groep deed ons in de literatuur duiken om tot de conclusie te komen dat er nog maar weinig bekend was over het vóórkomen van nachtvlinders in en rondom de Biesbosch. Dat kan natuurlijk niet voor een Nationaal Park en een gebied van internationale allure! Daarom werd besloten om met enkele vrijwilligers de Biesbosch intensiever te inventariseren op deze faunagroep. De voorliggende projectbeschrijving is daar een eerste resultaat van.

Doelstelling

De doelstelling is het vóórkomen van macro-nachtvlinders op het Eiland van Dordrecht in beeld te brengen, met de nadruk op de Biesbosch. De primaire focus ligt op de macro-nachtvlinders in en rondom de Biesbosch.

In de eerste fase van het project gaat het om de Dordtse en Sliedrechtse Biesbosch, beide gelegen op het Eiland van Dordrecht. Bij voldoende deelnemers wordt er graag uitgebreid naar het Brabantse deel van de Biesbosch. Tevens wordt in de eerste fase steekproefsgewijs ook binnen de stadsgrenzen van Dordrecht geïnventariseerd.

Door de bekendheid van macro-nachtvlinders, de relatieve eenvoud van de determinatie en het makkelijk voorhanden hebben van determinatiemateriaal van deze groep ligt de focus van dit project vooral op volledige dekking van de macro-nachtvlinders. Waar mogelijk worden echter de micro-nachtvlinders ook zo veel mogelijk meegenomen, maar gezien de relatieve onbekendheid van de micro's en de vaak lastige determinatie zal hier niet naar volledige dekking worden gestreefd.

Dit alles zal worden gerealiseerd door middel van gericht veldonderzoek. Tijdens het onderzoek wordt een database opgebouwd met onder andere de vanglocaties en aantallen van de soorten. Deze database kan door middel van geografische informatiesystemen aan bestanden van bijvoorbeeld vegetatie en beheergegevens worden gekoppeld, wat voor een terreinbeheerder bruikbare informatie op kan leveren.

Uiteindelijk kan op deze manier ook de huidige status per soort worden vastgesteld, en met de schaarse informatie uit het verleden kunnen mogelijk ook eventuele veranderingen gesignaleerd worden.

Een mooie ambitie is om in de nabije toekomst een 'nachtvlinderatlas van de Biesbosch (en het Eiland van Dordrecht)' uit te kunnen geven om deze kennis op populairwetenschappelijke wijze te kunnen delen en de macro-nachtvlinders bereikbaar te maken voor een breed publiek.

Methode

De meest geschikte methode om systematisch nachtvlinders te inventariseren is door het gebruik van een lichtval. Een lichtval werkt de gehele nacht zonder dat er iemand bij hoeft te zijn en kan ook gebruikt worden als er (lichte) regen voorspeld wordt. Ook kunnen er meerdere vallen per nacht tegelijk op verschillende locaties ingezet worden. De lichtval is een houten bak met een speciale lamp erboven. Gedurende de nacht worden de vlinders aangetrokken door het licht en vliegen ze via een kleine opening de bak in waar ze rustig in eierdozen kunnen wegkruipen. De val wordt rond zons- ondergang aangezet en kan de volgende morgen bij het eerste licht gecontroleerd worden, waarna de vlinders op de vanglocatie weer kunnen worden vrijgelaten. Er zal voornamelijk gewerkt worden met zogeheten 'Skinner'- en 'Robinson' vallen.

Skinnerval

Robinsonval

In mindere mate zal er ook worden gevangen 'met laken', waarbij een sterke lamp voor een laken wordt gezet. Hierbij is continue begeleiding nodig omdat de vlinders niet worden gevangen, zoals in een val. Wel is dit een goede manier om publiek te enthousiasmeren voor nachtvlinders, alsook om met een generator midden in de Biesbosch te vangen, waar geen netstroom voorhanden is.

Aanvullend zal er ook geïnventariseerd worden met smeer. Dit is een sterk geurend goedje, waar voornamelijk suiker, alcohol en bananen in zit, wat de vlinders aantrekt omdat ze zich hiermee voeden. Smeer wordt voor zons- ondergang tijdens een route op een flink aantal bomen gesmeerd. Na zons- ondergang kan met een zaklamp de smeerlocaties worden afgegaan om te controleren welke soorten komen eten.

Onderzoekslocaties

Aangezien de vallen met een 125 watt HPL lamp werken, is er netstroom nodig, of indien dit er niet is een generator. De voorkeur gaat uit naar locaties waar netstroom aanwezig is. In een uitgestrekt gebied als de Biesbosch zal dit echter lang niet altijd mogelijk zijn, vaak nog wel aan de randen van de Biesbosch. Locaties waar geen stroom voorhanden is, zullen met een generator worden geïnventariseerd. Omdat een generator niet onbeheerd achtergelaten kan worden, zal hier niet met een val

worden gevangen, maar alleen met laken, zodat er altijd begeleiding is. Dit is echter veel tijdrovender en zal daarom veel minder vaak kunnen gebeuren.

Er zullen actief mensen benaderd moeten worden om te vragen of het mogelijk is dat er een jaar lang geregeld een nachtvlinderval nabij hun huis geplaatst mag worden en aangesloten op hun netstroom. Hopelijk zijn er voldoende mensen bereid om ons zo vrijwillig te helpen. Mogelijk zal er een enkele keer misschien een onkostenvergoeding betaald moeten worden voor het gebruik van hun stroom. De focus in het eerste jaar van onderzoek (2012) zal liggen op locaties waar netstroom voorhanden is.

Planning

In 2010 is er al een voorzichtig begin gemaakt met inventariseren. In 2011 zijn er verschillende vallen getest en is er bijna jaarrond gevangen op de locatie van de Natuur- en Vogelwacht Dordrecht. Ook zijn er de afgelopen jaren vangsten gedaan door andere vrijwilligers waar in 2012 intensiever contact mee gezocht gaat worden.

In 2012 zullen er met de huidige inzet 4-6 locaties intensief geïnventariseerd kunnen worden. Hieronder ook weer de locatie bij de Natuur- en Vogelwacht die nu als goede referentie kan dienen. Daarnaast zullen er 2-3 locaties moeten worden gevonden in de Dordtse Biesbosch en 2-3 locaties in de Sliedrechtse Biesbosch.

Er zal jaarrond geïnventariseerd worden, met een focus op maart tot en met oktober. Vooral in die maanden zal er met lichtvallen gewerkt worden en in mindere mate met smeer. Van november tot en met februari zal dit omgekeerd zijn.

Het heeft de voorkeur om elke locatie jaarrond geïnventariseerd te hebben, maar vooral van maart tot en met oktober. Bij gebruik van de lichtval zal er tussen een vangnacht idealiter 2 weken zitten.

Er zit geen directe einddatum aan het project. Dit is afhankelijk van deelnemers en financiën. Dat het een meerjarig onderzoek is moge duidelijk zijn.

Deelnemers

- Sander Terlouw
- Michel Kapoen
- Ronald van Jeveren
- **Rob Haan**
-

Nog contacteren:

- Jaap Das c.s. ?
- Bas Verhoeven?
- Boswachters SBB (Theo Muusse en Thomas van der Es)?
- Daniel Benders?

- Johan Schipperen ?
- Ernst-Jan van Haaften?

Voor gegevens

- De Vlinderstichting
- EIS
- Johan Schipperen
- Jaap Das
- SBB

Inventaris

Hebben we al:

- Skinnerval (1)
- Accuval, skinnertype (1)
- Lakenval (1)

Nog nodig:

- Skinnerval (1) -> nu zelf maken **Er worden er in totaal 3 gemaakt**
- Robinsonval (2) -> 1 uit Zeeland?, andere zelf maken? **Wat mij betreft 2 zelf maken**
- Lakenval (1)
- Net/gaas voor over val (4)
- Tijdschakelaar (4)
- Potjes (50-100)
- Eierdozen
- Handzame generator, capaciteit voor 2x 125 Watt-lampen

Voor de vallen:

- HPL-lamp 125 watt (8?)
- Transformator (6)
- Buitensnoer (100 m.)
- Stekker (6)
- Lampfitting (6)
- Laken (3)
- Waterdichte doos voor de transformator van de vallen (6)
- Plexiglas (heb al wat liggen, genoeg?) **dat hebben we wel denk ik**

Actielijst

Winter 2011/2012

- Contact zoeken met mogelijke deelnemers die vlinders kunnen determineren
- Contact zoeken met bewoners van de mogelijke onderzoekslocaties
- Verzamelen nachtvlindergegevens uit het verleden (tijd met uitloop)
- Opbouwen database

november 2011 - Natuur- en vogelwacht Dordrecht - www.vogelwacht.eu

- Onderzoekspullen verzamelen
- Stukje voor in Natuurblad schrijven, oproep om mee te doen, waarnemingen doorgeven etc.
- ?

Voorjaar/zomer 2012

- Persaandacht vragen
- ?

Inventarisatieprogramma, voorstel 2012/2013

Locaties

Vangen met lichtval op netstroom:

Dordtse Biesbosch

- Hoeve Jong Dordrecht, Natuur- en Vogelwacht Dordrecht (2012)
- Prinsenheuvel? (2012) **Ja is te regelen via Vermaat of Van Weezenbeek**
- **? Is er stroom te tappen van lantarenpalen, gemaaltjes?**

Sliedrechtse Biesbosch

- Biesboschcentrum (2012)
- **Sterrenwacht, boerderij Bos, Groeneveld, Boersma, Stoop**
- Ottersluis? (2012) **sluiswachter, Van Wijk, Ten Haaf, v.d. Merwe (en nog meer)**
- Helsluis? (2012) **sluiswachter, Koen Verwoerd**

Veel mogelijkheden in de Sliedrechtse

Aanvullend mogelijk 1x per maand vangen met val op Dordwijck (2012/2013) **Ton van As**

Vangen met lichtval op generator:

Dordtse Biesbosch

- Spoorslootgriend (2012) **Hier is ook stroom te tappen**
- Kooihuis (2012)
- Dam van Engeland (2013)
- **Zuidplaatje, kan ook met stroom van electrogemaaltje**

Sliedrechtse Biesbosch

- Kop van de Oude Wiel (2013)
- Rondom Jongeneele Ruigt (2013)

Is hier netstroom?

- **Zuidhaven Ja hier is stroom (jachthaven)**
- **Oosthaven Ja hier is stroom via Gert v.d. Linden**
- **Of nog elders netstroom in de Dordtse of Sliedrechtse? Er is hier nog wel meer stroom te verzinnen**

